

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 16-18

Presidente e director pedagóxico de
IRIF-Graó

azabala@irif.eu

estes momentos, nos centros máis inquietos e innovadores, a pedagogía por proxectos é unha das estratexias didácticas cada vez máis utilizadas. Esta tendencia preséntase tamén como unha alternativa en moitas escolas con metodoloxías transmisivas centradas no uso de libros de texto por materias. Dado o grao de difusión da aprendizaxe por proxectos quizais se poida considerar que esta tendencia só é unha moda máis das que periodicamente xorden na escola. Pola contra, a aplicación da *pedagogía de proxectos* no ámbito da escola desenvolveuna Kilpatrick a comezos do pasado século, e é

utilizada como unha estratexia didáctica fundamental, ás veces con nomes distintos e con variacións máis ou menos substanciais, por unha maioría de colectivos innovadores.

Se analizamos a evolución das distintas formas nas que a pedagogía de proxectos se aplicou, veremos que o denominador común consiste nun proceso de actividades de aprendizaxe articuladas en función da elaboración dun "produto" (unha monografía, un terrario, unha exposición, unha revista, un servizo á comunidade...) a partir dunha situación real de interese para o alumnado. Será no pro-

ceso de elaboración deste produto como o alumno utilizará, e aprenderá, distintos instrumentos conceptuais ou metodolóxicos procedentes de distintas disciplinas e, sempre, desde un enfoque globalizador.

A introdución destas estratexias foi o resultado da aplicación, máis ou menos consciente ou intuitiva, de distintos argumentos que basicamente podemos reducir a dous. O primeiro argumento está relacionado con aquilo que ten que ser obxecto de aprendizaxe, cuestionando así un ensino limitado aos coñecementos dunhas materias tradicionais. O segundo argumento provén da concepción de como se producen os procesos de aprendizaxe e, consecuentemente, o cambio dun ensino centrado no docente e na materia a unha baseada na persoa e no seu singular proceso de aprendizaxe.

Hoxe en día, en relación a estes argumentos, parece indiscutible que a función de escola debe consistir na formación integral da persoa para o desenvolvemento daqueles coñecementos, habilidades e actitudes que lle permitan enfrontarse eficazmente ao problema que lle expón, e que lle vai expor, a vida en todos os seus ámbitos: o persoal, o interpersonal, o social e o profesional. O que actualmente conceptualizamos como competencias para a vida. Tendo en conta os cambios constantes da sociedade actual, e os que se prevén para o futuro, aquelas competencias que sen dúbida ningunha deber posuír as novas xeracións son as relacionadas co "aprender a aprender" (argumentar, analizar, identificar...) coa autonomía e iniciativa persoal, coa capacidade creativa e de resolución de problemas, co compromiso social, coas habilidades sociais e emocionais, etc.

Formarse para dar resposta aos problemas para a vida comporta que o obxecto de estudo na escola sexa "a vida", "a realidade", onde as disciplinas académicas son fundamentais, pero non en si mesmas senón como o medio que facilita os instrumentos conceptuais e metodolóxicos que poden dar resposta aos problemas que a "realidade" expón e, dado que esta sempre é complexa e na que interveñen múltiples factores interrelacionados, é necesario desenvolver no alumno un *pensamento para a complexidade*. Os problemas que nos expón a vida, nunca son estritamente de matemáticas, ou de linguas ou de ciencias etc., nin tan só da suma de todas elas. Dispoñer dun pensamento para a complexidade esixe un ensino no que o obxecto de estudo sexan situacións reais e verosímiles que lle faciliten ao alumnado estratexias para a análise de situacións complexas e para a procura e o uso de recursos integrados de distinta natureza.

Os coñecementos científicos sobre os procesos de aprendizaxe confirman que estes son singulares, que cada mozo e moza aprende en itinerarios persoais que dependen dos seus distintos ritmos, estilos, capacidades, intereses e contextos sociais e familiares. Ao mesmo tempo sabemos que para que toda aprendizaxe poida ser competencial, debe ser adquirida desde a súa funcionalidade. Consecuentemente para que esta aprendizaxe se produza, entre outras condicións (actividade mental, adecuación madurativa, xestión das emocións, metacognición...), é necesario promover a actitude favorable cara á aprendizaxe, é dicir, a motivación intrínseca cara ao contido da aprendizaxe. Funcionalida-

de e motivación son dous principios inescusables para que se produza a aprendizaxe, polo que se deduce que todos os contidos dunha unidade didáctica deben incluír actividades motivadoras e funcionais.

A partir destes dous requisitos, a realidade como obxecto de estudo e unha aprendizaxe funcional e motivadora, é como se xustifica o conxunto de estratexias didácticas que podemos situar no marco da pedagogía de proxectos. Os centros de interese, os proxectos de Kilpatrick, a investigación do medio, a análise de casos, os proxectos de traballo, as simulacións, a aprendizaxe-servizo... son todas elas estratexias didácticas nas que o obxecto de estudo é unha situación máis ou menos próxima á realidade do alumnado que, tal como se presenta e na súa temática, é motivadora, e que o proceso de resolución do centro de interese, do caso, do proxecto ou da investigación..., o alumno debe de utilizalo e aprender distintos contidos de aprendizaxe procedentes de distintas materias, pero sempre desde as súas funcionalidades. O alumno sabe por que e para que daquilo que debe aprender.

En todo o proceso de aprendizaxe do traballo por proxectos, ao mesmo tempo que a aprendizaxe dos contidos das materias tradicionais, apréndense unha serie de contidos de carácter transversal esenciais para o desenvolvemento das competencias para a vida: analizar situacións complexas, identificar os problemas relevantes, establecer hipóteses, escoller as fontes de información, recoller e seleccionar os datos correctos, establecer conclusións e avaliar resultados e procesos, ao mesmo tempo que todas as habilidades comunicativas e de traballo cooperativo, e as con-

secuentes actitudes de colaboración, tolerancia, respecto...

As distintas estratexias didácticas encadradas na pedagogía de proxectos permiten que todos os contidos de aprendizaxe, previstos nas competencias que o alumnado debe desenvolver ao longo da escolarización, sexan aprendidos desde a súa funcionalidade e como instrumentos para a resolución de situacións novas e complexas. Agora ben, se pretendemos ofrecer a cada un dos alumnos e das alumnas as axudas que cada un necesita para asegurar a súa aprendizaxe, en función das súas características persoais, podemos apreciar que o tempo dedicado aos proxectos é insuficiente. Neste tempo é posible atender en gran medida a diversidade do alumnado, a dinámica do proceso de resolución do proxecto e a aprendizaxe entre iguais ao traballar maioritariamente en equipos cooperativos. O alumnado, en maior ou menor grao, estará motivado e atribuirá a funcionalidade das aprendizaxes, pero cada un deles e delas, unha vez comprendida a

utilidade da nova aprendizaxe e segundo as súas características particulares, deberá realizar as actividades de aprendizaxe necesarias para que poida ser utilizado competencialmente.

Dadas as diferenzas de cada un dos alumnos en relación á súa diversa capacidade de memorizar, comprender, practicar e interiorizar, o número e as características das actividades serán notablemente distintas para cada un dos alumnos e alumnas: actividades para reforzar a comprensión, para axudar ao recordo, para exercitar, para reflexionar etc. Estas actividades específicas para cada alumno non poden romper coa dinámica de desenvolvemento do proxecto, así pois, será necesario dedicar un tempo para a sistematización do proceso de aprendizaxe en función das características das aprendizaxes para realizar e das necesidades de cada un dos alumnos e alumnas. Con este fin, dispoñeremos de dous tempos, o tempo de traballo global mediante o uso de estratexias didácticas baixo a pedagogía de proxectos e o tempo de traballo específico, para a distribución de tarefas secuenciadas e progresivas e

para o seguimento personalizado do alumnado, por medio de fórmulas distintas, como os ambientes, os recunchos ou os talleres.... É neste tempo cando cada un dos mozos e mozas irá construíndo o seu itinerario de aprendizaxe personalizada mediante os contratos didácticos e a autorregulación do propio proceso formativo.

Podemos concluír que a pedagogía de proxectos, en calquera das súas formas didácticas, recolle a experiencia de moitos mestres e mestras ao longo das últimas décadas. Na actualidade existe unha aceptación notablemente xeneralizada de que a educación escolar debe estar dirixida ao desenvolvemento de competencias para a vida, e o coñecemento cada vez máis contrastado sobre os procesos de aprendizaxe permítenos considerar o traballo por proxectos, complementado cos talleres e ambientes, como unha das fórmulas máis apropiadas para a súa xeneralización e desenvolvemento nas nosas aulas.